

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi

Yıl: 2016, Cilt: 17, Sayı: 3, Sayfa No: 207-229

DOI: 10.21565/ozelegitimdergisi.266131

ARAŞTIRMA

Gönderim Tarihi: 12.02.16

Kabul Tarihi: 03.10.16

Erken Görünüm: 15.11.16

Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Duyguları Tanıma Becerileri*

Burcu Kılıç-Tülü**

Ankara Üniversitesi

Cevriye Ergül***

Ankara Üniversitesi

Öz

Bu çalışmada öğrenme güçlüğü olan ve normal gelişim gösteren çocukların (yüz ifadeleri, hareket/duruş, ses tonları ve sosyal hikayelerle aktarılan) duyguları tanıma becerileri ve isimlendirme süreleri karşılaştırılmıştır. Çalışma grubunu üçüncü, dördüncü, beşinci sınıfa devam eden 60 öğrenme güçlüğü olan ve 60 normal gelişim gösteren toplam 120 çocuk oluşturmuştur. Değerlendirmeler “Sözel Olmayan İpuçlarını Algılama Becerilerini (SOİAB) Değerlendirme Aracı” kullanılarak yapılmıştır. Çocuklardan, değerlendirme aracında yer alan 6 duyguyu (mutluluk, üzüntü, kızgınlık, korku, şaşkınlık ve tikslenme) isimlendirmeleri istenmiştir. Tek yönlü varyans analizi sonucunda, öğrenme güçlüğü olan çocukların duyguları tanımada normal gelişim gösteren akranlarından daha düşük performans gösterdikleri ve duyguları daha yavaş isimlendirdikleri belirlenmiştir. Mutluluk, yüz ifadeleri ve sosyal hikayeler alanlarında tüm çocuklar tarafından en doğru yanıtlanan duygu olmuştur. Korku duygusu yüz ifadeleri alanında en sık şaşkınlıkla karıştırılmıştır. Çocuklar korku duygusunu en kolay hareket/duruş alanında tanıırken; kızgınlığı en kolay ses tonları alanında tanımışlardır. Elde edilen sonuçlar alanyazın çerçevesinde tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Duyguları tanıma becerileri, öğrenme güçlüğü, sosyal beceriler, sözel olmayan iletişim,

Önerilen Atıf Şekli

Kılıç-Tülü, B., & Ergül, C. (2016). Öğrenme güçlüğü olan çocukların duyguları tanıma becerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(3), 207-229.

*Bu çalışma Doç. Dr. Cevriye Ergül danışmanlığında Burcu Kılıç-Tülü tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

***Sorumlu Yazar:* Uzman, Ankara Üniversitesi, Özel Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, E-posta: tulu@ankara.edu.tr

***Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Ankara, E-posta: cevriyeergul@gmail.com

Öğrenme güçlüğü (ÖG) olan çocuklar özel gereksinimli çocuklar içerisinde en büyük grubu oluşturmaktadır (Flanagan, Ortiz ve Alfonso, 2011; Lerner, 2001). Öğrenmede yaşadıkları güçlükler en yaygın olarak, yazılı ve sözlü dili anlama ve kullanmada temel olan bir veya daha fazla psikolojik sürecin etkilenmesiyle ortaya çıkan dinleme, düşünme, konuşma, okuma yazma ve matematiksel hesaplamalar yapmadaki güçlükler olarak tanımlanmaktadır (The Individuals with Disabilities Education Act, 2004). ÖG olan çocukların var olan performansları ve akademik başarıları arasında belirgin bir fark vardır ve bu fark en çok okuma, yazma, okuduğunu anlama, matematik gibi alanlarda kendini göstermektedir. Çocukların bu akademik alanlardaki güçlüklerinin yanı sıra sosyal becerilerde de önemli güçlükler yaşadıkları belirlenmiştir (Bryan, 1977; Meadan ve Halle, 2004; Nabuzokave Smith, 1999; Reiff ve Gerber, 1990). Bu çocukların normal gelişim gösteren (NGG) akranlarına göre daha düşük sosyal becerilere sahip oldukları (Wight ve Chapparo, 2008), daha fazla problem davranış sergiledikleri (Nabuzokave Smith, 1999) ve var olan sosyal durumları yorumlamada daha çok zorlandıkları (Meadan ve Halle, 2004) bildirilmektedir. Ek olarak, diğer kişilerin niyetlerini doğru bir şekilde tanımlayamadıkları, iletişimde gelişen sözel olmayan ipuçlarını yorumlayamadıkları ve bu nedenle etkileşim girişimlerini düşmanca algılayıp uygun iletişim davranışlarını seçemedikleri ifade edilmektedir (Nabuzoka ve Smith, 1999; Nowicki ve Duke, 1992; Weiss, 1984). ÖG olan çocukların sosyal kabulü sağlayacak davranışlar hakkında bilgi düzeylerinin ise yetersiz olduğu (Carlson, 1987) ve bu yetersizliğin akranları ve diğerleri tarafından reddedilmelerine yol açtığı belirtilmektedir (Vaughn, Elbaum ve Schumm, 1996). Ek olarak, ÖG olan çocukların diğerlerinin ve kendisinin niyet, inanç, istek, duygu, bilgi ve davranışlarını anlayabilme olarak tanımlanan zihin kuramı (Flavell, 2004) becerilerinin, NGG akranlarına göre daha yetersiz olduğu da bildirilmektedir (Özen, 2011). Nitekim çocukların sosyal yeterlilikleri ile zihin kuramı yeterlilikleri ve akran kabulü arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu birçok çalışmada vurgulanmaktadır (Özen, 2011; Razza ve Blair, 2009). Akranları tarafından reddedilen çocukların ise sosyal fırsatlardan yararlanamadıkları, farklı bakış açılarını ve diğerlerinin duygularını anlamakta akranlarından geri kaldıkları belirtilmektedir (Walker, 2005).

ÖG olan çocukların sosyal beceri yetersizliklerinin en belirgin özelliğinin, diğerlerinin duygularını anlamada ve duygu durumlarına ilişkin sözel olmayan ipuçlarını yorumlamada yaşadıkları problemler olduğu alanyazında bildirilen bulgular arasında yer almaktadır (Dimitrovsky, Spector, Levy-Shif ve Vakil, 1998; Petti, Voelker, Share ve Hayman-Abello, 2003). ÖG olan çocuklar yüz ifadeleri, vücut hareketleri ve ses tonu ile aktarılan duygu durumlarına ilişkin sözel olmayan ipuçlarını yorumlamakta NGG akranlarından daha fazla zorlanmakta (Bryan, 1977; Petti ve diğ., 2003; Sprouse, Hall, Webster ve Bolen; 1998); sosyal hikayeler içerisindeki duygu durumlarını açıklarken sözel olmayan ipuçlarından daha az yararlanmaktadırlar (Bauminger, Edelsztein ve Morash, 2005). Bu çocukların yüz ifadeleri, hareket/duruş ve ses tonları alanlarındaki performansları incelendiğinde, yüz ifadeleri alanında duyguları tanıma becerilerinin diğer alanlara göre daha erken dönemde geliştiği görülmektedir (Kılıç-Tülü ve Ergül, 2015). Buna karşın, ses tonları ile aktarılan duyguları tanıma becerilerinde hem ÖG olan çocukların hem de NGG akranlarının diğer alanlara göre daha çok zorlandıkları ve ÖG olan çocukların bu alandaki becerilerinin akranlarına göre daha geç bir dönemde geliştiği ifade edilmektedir (Bryan, 1977; Most ve Greenbank, 2000; Kılıç-Tülü ve Ergül, 2015). ÖG olan çocukların işitsel girdiyi işleme yetersizliklerinin ve işitsel girdinin işlevine ilişkin bilgi düzeylerinin yetersiz olmasının, onların ses tonları ile aktarılan duyguları anlamaya ilişkin problemler yaşamalarına yol açtığı ifade edilmektedir (Most ve Greenbank, 2000).

Çocuklar doğduktan üç ay sonra sadece annelerinin yüz ifadesindeki duyguları anlarken, üç/dört yaşına geldiklerinde aile üyeleri dışındaki pek çok kişinin mutluluk, üzüntü, korku, kızgınlık, şaşkınlık ve heyecan duygularını anlamaya başlamaktadırlar (Denham, Zoller ve Couchoud, 1994; Shaffer, 1996). Çocukların yüz ifadelerindeki duyguları tanıma becerilerine ilişkin çalışmalarda ilk olarak mutluluk duygusunu, daha sonra üzüntü ve kızgınlık duygularını, son olarak da korku ve şaşkınlık duygularını tanımaya başladıkları ifade edilmektedir (Gross ve Ballif, 1991). Suçluluk, yalnızlık, gurur, utanç gibi karışık duyguları anlama becerileri ve aynı anda birden çok duygunun hissedilebileceği bilgisi ise çocuklarda yedi ile dokuz yaş arasında gelişmektedir (Hetherington ve Parke, 1993). Duyguları anlama becerilerindeki bu gelişim neticesinde, çocuklar hangi duygunun sonucunda, hangi yüz ifadelerinin, hareketlerin ya da sosyal durumların oluşabileceğini tahmin

edebilmekte ve kendi davranışlarını diğerlerinin duygularına göre düzenleyebilmektedirler (Friend ve Davis, 1993). Ancak, ÖG olan çocuklar akran etkileşimleri ile gelişen bu becerileri, akranları tarafından daha sık reddedilmeleri ve sosyal beceri geliştirme fırsatlarını daha az elde etmeleri nedeniyle daha geç bir dönemde kazanmaktadırlar (Kılıç-Tülü ve Ergül, 2015).

ÖG olan çocukların yüz ifadelerindeki duyguları tanıma becerilerine ilişkin çalışmalarda mutluluk, üzüntü ve kızgınlık duygularını, şaşkınlık, tikslenme ve korku duygularından daha kolay tanımlayabildikleri ifade edilmektedir (Bauminger ve diğ., 2005; Holder ve Kirkpatrick, 1991). Holder ve Kirkpatrick (1991), çalışmalarında mutluluğun çocuklar tarafından en kolay tanınan, korkunun ise en zor tanınan duygu olduğunu belirtmektedirler. Benzer şekilde Dimitrovsky ve diğerlerinin (1998) araştırmasında da en çok doğru yanıt alan duygu mutluluk olurken, en az doğru yanıt alan duygular sırasıyla tikslenme, korku, üzüntü, şaşkınlık ve öfke duyguları olmuştur. İki çalışmada da ÖG olan çocuklar mutluluk ve tikslenme duyguları hariç tüm duygulara NGG çocuklardan daha sık yanlış yanıtlar vermişlerdir. Ek olarak, çocukların mutluluk gibi olumlu duyguları, korku ve kızgınlık gibi olumsuz duygulardan daha iyi anlayabildikleri görülmektedir (Bauminger ve diğ., 2005; Hetherington ve Parke, 1993; Holder ve Kirkpatrick, 1991). Bu durumun çocukların hikayelerde ve resimlerde mutluluğu ifade eden öğelerle daha sık karşılaşmaları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Buna paralel olarak çocukların yüz ifadeleri ve sosyal hikayelerdeki duyguları isimlendirme sürelerinin incelendiği çalışmalarda, en hızlı isimlendirilen duygunun mutluluk, en yavaş isimlendirilen duygunun ise korku olduğu belirtilmektedir (Bauminger ve diğ., 2005; Holder ve Kirkpatrick, 1991). Bu çalışmalarda mutluluk dışındaki tüm duyguları isimlendirirken ÖG olan çocukların akranlarından daha fazla zaman harcadıkları ifade edilmektedir (Holder ve Kirkpatrick, 1991; Whiting ve Robinson, 2002). Genel olarak alanyazına bakıldığında çocukların yüz ifadelerindeki duyguları tanıma becerilerinde çalışmaların yoğunlaştığı görülmektedir. ÖG olan çocukların hareket/duruşlar ve ses tonlarındaki sözel olmayan ipuçlarını algılamadaki yetersizliklerine ilişkin çalışmalar olsa da bu alanlardaki duyguları hangi düzeyde tanıdıklarını inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. ÖG olan çocukların duyguları tanıma yetersizliklerinin nedenlerine yönelik yapılan açıklamalarda ise genel olarak bilgi işleme süreçleri, nörolojik bozukluklar, görsel ve işitsel algı ile ilgili problemlerden bahsedildiği görülmektedir (Bender, 2008; Lerner, 2001; Pierangelo ve Giuliani, 2006).

ÖG olan çocukların yaşadıkları sosyal beceri yetersizlikleri ve buna ilişkin müdahale yöntemleri diğer ülkelerdeki çalışmalarda daha çok yer alırken, ülkemizde konu ile ilgili çalışmaların neredeyse hiç gerçekleştirilmediği gözlenmektedir. ÖG olan çocukların sözel olmayan ipuçlarını ve duyguları algılama becerilerinin değerlendirildiği yalnızca bir çalışma gerçekleştirilmiştir (Kılıç-Tülü ve Ergül, 2015). Bu çalışmada ÖG olan ve NGG çocukların yüz ifadeleri, hareket/duruş ses tonları ve sosyal hikayeler ile aktarılan duygu durumlarını algılama becerileri cinsiyet ve sınıf düzeyinde karşılaştırılmıştır. ÖG olan çocukların sözel olmayan ipuçlarını algılama becerilerinin NGG akranlarından daha yetersiz olduğu ve sözel olmayan ipuçlarını algılama becerilerindeki yetersizliklerinin ÖG ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocukların sözel olmayan ipuçlarını algılama becerileri cinsiyet düzeyinde farklılaşmazken; ÖG olan çocukların becerilerinin ancak beşinci sınıf düzeyinde NGG akranları ile benzer seviyelere ulaştığı görülmüştür. Alanyazındaki diğer ilgili çalışmaların ise farklı yetersizliklere sahip çocuklarla ve NGG bireylerle gerçekleştirildiği gözlenmiştir (Dökmen, 1986; Kirazlı, 2014; Yıldırım, 1999). Bu çalışmalardan biri Yıldırım (1999) tarafından yapılan ve zihinsel engelli çocukların yüz ifadelerini anlama becerilerinin değerlendirildiği çalışmadır. Araştırmacı tarafından çocukların yüz ifadelerindeki 4 farklı duyguyu (mutluluk, üzüntü, kızgınlık, şaşkınlık) tanıma becerileri değerlendirilmiştir. Sonuçlar, zihin engelli çocukların yüz ifadelerindeki duyguları tanımada yaş düzeyinde farklılaşmadıklarını ancak cinsiyetler arasında kızgın yüz ifadesini tanımada kızların erkeklere göre, şaşkın yüz ifadesini tanımada ise erkeklerin kızlara göre daha başarılı olduklarını göstermiştir. Bir diğer çalışmada; koklear implant kullanan 9-11 yaşlar arasındaki çocukların genel zeka, duygusal zeka, duygu tanıma, yüz ifadelerinden duygu tanıma ve adlandırma, zihin kuramı ile uyum becerileri incelenmiştir. Buna göre; zihin kuramı becerisi geliştiremeyen gruptaki çocukların duygusal zeka, duygu tanıma, yüz ifadelerinden duygu tanıma ve adlandırma ile kısa öykülerden duyguları tanıma becerileri açısından bu beceriyi geliştiren çocuklardan düşük puan aldıkları görülmüştür (Kirazlı, 2014). Dökmen (1986) ise yüz ifadeleri konusunda verilecek bir eğitimin, duygusal yüz

ifadelerini anlama becerilerini geliştirdiğini ve kişilerin iletişim çatışmalarına girme eğilimlerinde belirgin bir azalmaya neden olduğunu bulmuştur.

Özetle, ÖG olan çocukların sosyal beceri yetersizliklerinin akran ilişkileri geliştirmeleri, akademik (Rothman ve Cosden, 1995) ve mesleki başarıları (Malian ve Nevin, 2002) gibi hayatlarının birçok boyutunda olumsuz etkilerinin olacağı ifade edilmektedir (L. K. Elksnin ve N. Elksnin, 2004). Özellikle birçok ilkököl sınıfında eğitsel aktivitelerin grup etkinliklerine dayandığı düşünüldüğünde, ÖG olan çocukların sosyal becerilerdeki yetersizliklerinin ve sosyal kabul problemlerinin onların akademik başarılarını önemli ölçüde etkileyeceği açıktır (Bender, 2008). Sosyal becerilerin önemli bir boyutunu oluşturan duyguları tanıma ise bu çocukların yaşamış oldukları güçlüklerin, ülkemiz bağlamında çalışılmasının ve belirlenmesinin onlara yönelik geliştirilecek ve sosyal becerilerinin gelişimini destekleyecek erken müdahale programlarını planlama açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda; bu çalışmanın alandaki eksikliği gidereceği, ÖG olan Türk çocukların sözel olmayan ipuçları ile aktarılan duyguları algılama becerileri hakkında bilgi sağlayacağı, alanda yapılacak diğer çalışmaların ve müdahale programlarının içeriğinin gereken duyguların belirlenmesine yönelik planlanmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu nedenle ÖG olan ve NGG çocukların yüz ifadeleri, hareket/duruş, ses tonları, sosyal hikayelerle ile aktarılan duyguları tanıma becerileri ve isimlendirme sürelerindeki performansları her bir duygu düzeyinde karşılaştırılmış ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Çocukların duyguları her bir alt alanda tanıma becerileri farklılaşmakta mıdır?
2. Çocukların duygulara her bir alt alanda verdikleri yanıtlar hangi duygularda yoğunlaşmaktadır?
3. Çocukların duyguları her bir alt alanda isimlendirme süreleri farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmaya üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflara devam eden 120 çocuk katılmıştır. Çalışma grubu oluşturulurken örneklemin temsiliyet gücünü artırmak için alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeylerden çocukların çalışmada yer almasına dikkat edilmiştir. Çocukların 60'ı Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinden ÖG tanısı almış, ilköğretim okullarının kaynaştırma programlarına devam eden, destek eğitim hizmetlerinden yararlanan ve öğrenme güçlüğünden başka tanısı olmayan çocuklar arasından seçilmiştir. Kontrol grubunu oluşturan 60 çocuk ise ÖG olan çocuklarla aynı ilköğretim okullarına devam eden ve NGG çocuklar arasından ÖG olan çocukların sınıf düzeyleri ve cinsiyetleri temelinde eşleştirme yapılarak seçilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre dağılımları Tablo 1'de sunulmuştur.

Araştırmada Ankara ilinde bulunan altı ilçedeki toplam 21 okuldan ve üç özel özel eğitim kurumundan veri toplanmıştır. Çankaya'dan 44, Mamak ve Keçiören'den 29, Altındağ'dan 11, Yenimahalle'den beş, Sincan'dan iki çocuk çalışmada katılımcı olarak yer almışlardır. ÖG olan çocukların 34'üne özel özel eğitim kurumlarından, 56'sına ise devlet okullarından ulaşılmıştır.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Çocukların Cinsiyet ve Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları

Sınıf	Cinsiyet	ÖG (n=60)	NGG (n=60)	Toplam
3.sınıf	Kız	10	10	20
	Erkek	10	10	20
4.sınıf	Kız	8	10	18
	Erkek	12	10	22
5.sınıf	Kız	9	10	19
	Erkek	11	10	21

Veri Toplama Aracı

Araştırma modeli olarak ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı çalışmada çocukların sözel olmayan ipuçları ile aktarılan duyguları algılama becerilerini ölçmek üzere “Sözel Olmayan İpuçlarını Algılama Becerilerini Değerlendirme Aracı (SOİAB; Kılıç-Tülü ve Ergül, 2015)” kullanılmıştır. Toplam 56 sorunun bulunduğu SOİAB, dört alt alandan (yüz ifadeleri, hareket/duruş, ses tonları ve sosyal hikayeler) oluşmakta ve altı temel duyguyu (mutluluk, üzüntü, kızgınlık, korku, şaşkınlık ve tikslenme) içermektedir. Alt alanlara bakıldığında; *yüz ifadeleri alt alanı* bir yetişkin erkek ve kadın; bir kız ve erkek çocuğun altı duyguyu ifade ederken çekilmiş fotoğraflarından oluşmaktadır. Modellerin sadece yüz ifadelerinin görüldüğü bölümde 24 soru bulunmaktadır. *Hareket/duruş alt alanı* bir yetişkin kadın ve erkek, bir kız çocuk ve iki erkek çocuğun dört duyguyu (mutluluk, üzüntü, kızgınlık, korku) ifade ederken çekilen 1-3 saniyelik videolarından oluşmaktadır. Videolarda sadece vücut hareketleri sunulmaktadır. Bölümde sekiz soru bulunmaktadır. *Ses tonları alt alanında* iki yetişkin kadın, iki yetişkin erkek, bir kız çocuk ve bir erkek çocuğun ses kayıtları yer almaktadır. Ses kayıtlarında modeller “Yemeğin tadına baktın mı?” cümlesini altı duyguyu ifade edecek şekilde farklı ses tonu ve vurguyla seslendirmişlerdir. Bölümde 12 soru yer almaktadır. *Sosyal hikayeler alt alanında* ise sosyal durumları içeren altı duygunun her biri için yazılmış ikişer kısa hikaye yer bulunmaktadır. Bölümde 12 soru yer almaktadır.

Değerlendirmeler bir sunum programı aracılığıyla bilgisayar kullanılarak yapılmıştır. Ekranın sol kısmında %70’lik bir alanda sorular, geri kalan %30’luk alanda ise çocukların seçmesi için içlerinde bir doğru yanıtın bulunduğu şıklar yer almaktadır. Tüm alt alanlarda çocuklardan sözel olmayan ipuçları ile aktarılan duyguyu şıklardan bularak söylemeleri istenmiştir. Puanlama yapılırken doğru yanıtlara 1, yanlış yanıtlara 0 puan verilmiştir. Dört uzmandan uzman görüşleri alınarak kapsam geçerliliği sağlanan değerlendirme aracının Cronbach alfa güvenirlik katsayısı ise .79’dur.

Veri Toplama ve Analizi

Uygulamalar sessiz bir ortamda, bireysel olarak yapılmış ve ortamda dikkat dağıtıcı unsurların bulunmamasına özen gösterilmiştir. Her uygulama ortalama 20 dakika sürmüştür ve uygulama sırasında ara verilmemiştir. Buna ek olarak, çocukların anlamadıkları ve tekrar görmek istedikleri sorular olduğunda soruyu bir kez daha izlemelerine ya da dinlemelerine izin verilmiştir. Sosyal hikayeler çocuklara okunurken herhangi bir duyguyu anımsatacak tonlama ve duyguya yer verilmeden, aynı ses tonuyla okunmuştur. Çocuklardan alınan yanıtlar SOİAB Değerlendirme Aracı’na kaydedilmiştir.

Uygulama güvenirliğinin hesaplanması için özel eğitim alanında yüksek lisans yapmakta olan bir bağımsız gözlemci rastgele seçilen 15 çocuk ile yapılan uygulamaların video kayıtlarını izlemiştir. Her çocuk için hesaplanan güvenirlik yüzdeleri kullanılarak uygulama güvenirliği ortalamaları hesaplanmış ve %100 olarak bulunmuştur.

Çocukların duyguları tanıma becerileri ve isimlendirme süreleri tek yönlü varyans analizi (One-Way Analysis of Variance; ANOVA) kullanılarak karşılaştırılmıştır. Alt alanlardaki her bir duyguya verdikleri yanıtların hangi duygulara dağıldığı ise Çapraz tablo (Crosstabs) betimsel istatistik yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Bulgular

Grupların Alt Alanlardaki Mutluluk Duygusunu Tanıma Becerileri

ÖG olan ve NGG çocukların mutluluk duygusunu her bir alt alanında tanıma becerileri karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre, ÖG olan çocuklar mutluluk duygusuna tüm alt alanlarda NGG akranlarından daha az doğru yanıt vermişlerdir. Gruplar arasındaki puan farklılıkları ise yüz ifadeleri ve hareket/duruş alt alanlarında anlamlılığa ulaşmıştır. Bu alt alanlarda ÖG faktörünün mutluluk duygusuna etki büyüklüğünün küçük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Tablo 2

Grupların Alt Alanlardaki Mutluluk Duygusunu Tanıma Becerileri

Alt alanlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	η^2
Yüz ifadeleri	ÖG	60	3.80	.51	4.31*	.03
	NGG	60	3.95	.21		
Hareket/duruş	ÖG	60	1.66	.50	4.15*	.03
	NGG	60	1.83	.37		
Ses tonları	ÖG	60	1.51	.70	1.79	.01
	NGG	60	1.66	.50		
Sosyal hikayeler	ÖG	60	1.83	.41	2.20	.01
	NGG	60	1.93	.31		

*p<.05

Çapraz tablo betimsel istatistikleri ile çocukların her bir alt alanda mutluluk duygusuna verdikleri yanıtların yüzdelikleri incelenmiştir. Her iki grup tarafından da mutluluk, en çok doğru yanıtı yüz ifadeleri alt alanında almıştır. Hareket/duruş alt alanında ÖG olan çocukların mutluluğu yoğun olarak kızgınlık ile karıştırdıkları belirlenmiştir (%14.16). Ses tonları alt alanı ise iki grubun da mutluluğu tanımada en çok zorlandıkları alan olmuştur. Ancak bu alt alanda ÖG olan çocuklar (%75.83) mutluluğu tanımada NGG çocuklardan (%83.33) daha çok zorlanmışlardır ve verdikleri yanıtların tüm duygulara dağıldığı görülmüştür (bkz. Tablo 3).

Tablo 3

Grupların Mutluluk Duygusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımları

Alt alanlar	Grup	Mutluluk ^a %	Üzüntü ^b %	Kızgınlık ^b %	Şaşkınlık ^b %	Korku ^b %	Tiksinme ^b %
Yüz ifadeleri	ÖG	94.16	0	1.25	3.75	0.41	0.41
	NGG	98.33	0	0	1.66	0	0
Hareket/duruş	ÖG	83.33	0.83	14.16	-	1.66	-
	NGG	91.66	0.83	7.50	-	0	-
Ses tonları	ÖG	75.83	5.83	2.50	8.33	3.33	4.16
	NGG	83.33	0	2.50	8.33	0	5.83
Sosyal hikayeler	ÖG	90.83	3.33	0	5.00	0.83	0
	NGG	96.66	0	0	3.33	0	0

a: Doğru yanıtların dağılımları, b: Yanlış yanıtların dağılımları

Tüm alt alanlarda grupların mutluluk duygusunu isimlendirme süreleri incelenmiştir. Buna göre, ÖG olan çocukların bu duyguyu yüz ifadeleri ($F(1,118) = 1.82, p > .05, \eta^2 = .01$), hareket/duruş ($F(1,118) = 1.23, p > .05, \eta^2 = .01$) ve ses tonları ($F(1,118) = 1.99, p > .05, \eta^2 = .01$) alt alanlarında NGG akranlarından, daha uzun sürede isimlendirdikleri ancak, gruplar arasında anlamlı farklılıkların olmadığı gözlenmiştir.

Grupların Alt Alanlardaki Üzüntü Duygusunu Tanıma Becerileri

Analiz sonuçlarına göre ÖG olan çocuklar üzüntü duygusuna tüm alt alanlarda NGG akranlarından daha az doğru yanıt vermişlerdir. Buna karşın, sadece hareket/duruş alt alanında gruplar arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Bu alt alanda ÖG faktörünün üzüntü duygusuna etki büyüklüğünün orta düzeyde (.09) olduğu izlenmiştir (bkz. Tablo 4).

Tablo 4

Grupların Alt Alanlardaki Üzüntü Duygusunu Tanıma Becerileri

Alt alanlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	η^2
Yüz ifadeleri	ÖG	60	3.05	.98	1.94	.01
	NGG	60	3.28	.84		
Hareket/duruş	ÖG	60	.93	.79	11.76*	.09
	NGG	60	1.41	.74		
Ses tonları	ÖG	60	1.15	.77	1.67	.01
	NGG	60	1.33	.77		
Sosyal hikayeler	ÖG	60	1.60	.58	1.31	.01
	NGG	60	1.71	.52		

*p<.001

Üzüntü duygusuna verilen yanıtların duygulara dağılımlarına bakıldığında, tüm alt alanlarda iki grubun da üzüntüyü yoğun olarak olumsuz duygularla karıştırdıkları bulunmuştur. Grupların üzüntüyü tanımada en çok zorlandıkları alan hareket/duruş alt alanı olmuştur. Bu alt alanda ÖG olan çocukların üzüntüyü doğru yanıtlama oranlarının çok düşük (%46) olduğu ve bu duyguyu yoğun olarak kızgınlıkla (%28.33) ve mutlulukla (%17.50) karıştırdıkları izlenmiştir. Ses tonları alt alanında NGG çocukların yanıtları tikslenme duygusunda (%18.33) yoğunlaşırken ÖG olan çocukların yanıtları tüm duygulara dağılmış ve NGG çocuklardan farklı olarak üzüntüyü %7.50 oranında mutluluk ile karıştırmışlardır. Grupların üzüntü duygusunu en iyi tanıdıkları alan ise sosyal hikayeler alt alanı olmuştur (bkz. Tablo 5).

Tablo 5

Grupların Üzüntü Duygusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımları

Alt alanlar	Grup	Mutluluk ^b %	Üzüntü ^a %	Kızgınlık ^b %	Şaşkınlık ^b %	Korku ^b %	Tiksinme ^b %
Yüz ifadeleri	ÖG	1.66	75.83	2.08	4.16	5.83	10.41
	NGG	0	82.08	0.41	3.75	6.66	7.08
Hareket/duruş	ÖG	17.50	46.66	28.33	-	7.50	-
	NGG	11.66	70.83	15.00	-	2.50	-
Ses tonları	ÖG	7.50	58.33	5.83	10.00	7.50	10.83
	NGG	1.66	66.66	0.83	7.50	5.00	18.33
Sosyal hikayeler	ÖG	2.50	79.16	4.16	10.00	4.16	0
	NGG	0.00	85.83	1.66	10.00	2.50	0

a: Doğru yanıtların dağılımları, b: Yanlış yanıtların dağılımları

Grupların üzüntü duygusunu isimlendirme süreleri incelendiğinde ise ÖG olan çocukların üzüntü duygusunu isimlendirirken yüz ifadeleri alt alanında ($F(1.118) = .83, p > .05, \eta^2 = .00$), NGG akranlarından daha az; hareket/duruş ($F(1.118) = .58, p > .05, \eta^2 = .00$) ve ses tonları ($F(1.118) = 1.52, p > .05, \eta^2 = .01$) alt alanlarında ise daha fazla süre harcadıkları görülmüştür. Ancak, iki grubun üzüntü duygusunu isimlendirme süreleri arasında anlamlı farklılıklar izlenmemiştir.

Grupların Alt Alanlardaki Kızgınlık Duygusunu Tanıma Becerileri

ÖG olan ve NGG çocukların kızgınlık duygusunu tanıma becerileri her bir alt alanda incelenmiştir. Tablo 6'da verilen sonuçlara göre, ÖG olan çocuklar yüz ifadeleri alt alanı dışındaki tüm alt alanlarda NGG akranlarından anlamlı olarak daha düşük performans göstermişlerdir. Gruplar arası farkların etki büyüklüklerinin ise yüz ifadeleri dışındaki tüm alt alanlarda orta düzeyde olduğu izlenmiştir.

Tablo 6

Grupların Alt Alanlardaki Kızgınlık Duygusunu Tanıma Becerileri

Alt alanlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	η^2
Yüz ifadeleri	ÖG	60	2.81	.85	3.16	.02
	NGG	60	3.08	.78		
Hareket/duruş	ÖG	60	1.41	.61	11.62***	.09
	NGG	60	1.75	.43		
Ses tonları	ÖG	60	1.60	.55	9.93**	.07
	NGG	60	1.86	.34		
Sosyal hikayeler	ÖG	60	1.00	.88	5.44*	.04
	NGG	60	1.35	.75		

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Kızgınlık duygusuna verilen yanıtlara bakıldığında yüz ifadeleri alt alanında grupların bu duyguyu en çok tikslenme duygusu ile karıştırdığı izlenmiştir. Hareket/duruş alt alanında ÖG olan çocukların bu duyguya % 30 oranında yanlış yanıt verdiği ve yanlış yanıtların %20'sinin üzüntü duygusunda yoğunlaştığı görülmüştür. Ses tonları alt alanı ise grupların kızgınlığı tanımada en yüksek performans gösterdikleri alan olmuştur. Ancak, ÖG olan çocukların yanıtları üzüntü dışındaki tüm duygulara dağılım göstermiştir. Sosyal hikayeler alt alanında ÖG olan çocukların kızgınlık duygusuna verdikleri doğru ve yanlış yanıt oranlarının birbirleri ile eşit olduğu (%50) ve çocukların bu duyguyu çok yüksek oranda üzüntü (%40) duygusu ile karıştırdıkları dikkati çekmiştir (bkz. Tablo 7).

Tablo 7

Grupların Kızgınlık Duygusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımları

Alt alanlar	Grup	Mutluluk ^b %	Üzüntü ^b %	Kızgınlık ^a %	Şaşkınlık ^b %	Korku ^b %	Tikslenme ^b %
Yüz ifadeleri	ÖG	0.83	3.75	70.41	6.25	5.00	13.75
	NGG	0	0.41	77.08	8.33	3.33	10.83
Hareket/duruş	ÖG	5.83	20.00	70.83	-	3.33	-
	NGG	0.83	10.83	87.50	-	0.83	-
Ses tonları	ÖG	5.00	0	80.00	6.66	3.33	5.00
	NGG	0.83	0	93.33	4.16	1.66	0
Sosyal hikayeler	ÖG	0.83	40.00	50.00	5.83	2.50	0.83
	NGG	0	27.50	67.50	4.16	0.83	0

a: Doğru yanıtların dağılımları, b: Yanlış yanıtların dağılımları

Çocukların kızgınlık duygusunun isimlendirilme süreleri incelenmiş; ÖG olan çocukların bu duyguyu yüz ifadeleri alt alanında ($F(1,118) = .27, p > .05, \eta^2 = .00$) NGG çocuklardan daha kısa sürede isimlendirdikleri, hareket/duruş ($F(1,118) = .476, p < .05, \eta^2 = .04$) ve ses tonları ($F(1,118) = .00, p > .05, \eta^2 = .00$) alt alanlarında ise daha uzun sürede isimlendirdikleri görülmüştür. Ancak kızgınlık duygusunun isimlendirilme sürelerinde sadece hareket/duruş alanında gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Grupların Alt Alanlardaki Korku Duygusunu Tanıma Becerileri

Grupların korku duygusunu tanıma becerileri her bir alt alanda incelenmiştir. Tablo 8'de verilen sonuçlara göre, ÖG olan çocuklar tüm alt alanlarda NGG akranlardan anlamlı olarak daha düşük performans göstermişlerdir. Ses tonları ve sosyal hikayeler alt alanlarındaki gruplar arası farkların etki büyüklüklerinin orta düzeyde olduğu izlenmiştir.

Tablo 8

Grupların Alt Alanlardaki Korku Duygusunu Tanıma Becerileri

Alt alanlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	η^2
Yüz ifadeleri	ÖG	60	.85	.84	7.07**	.05
	NGG	60	1.36	1.24		
Hareket/duruş	ÖG	60	1.90	.30	6.55*	.05
	NGG	60	2.00	.00		
Ses tonları	ÖG	60	.60	.64	17.31***	.12
	NGG	60	1.11	.71		
Sosyal hikayeler	ÖG	60	1.51	.62	8.85**	.07
	NGG	60	1.81	.46		

*p<.05, **p<.01, *** p<.001

Korku duygusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, bu duygunun yüz ifadeleri ve ses tonları alt alanlarında aldığı doğru yanıt oranlarının iki grup tarafından da oldukça az olduğu görülmüştür. Yüz ifadeleri alt alanında iki grubunda yanlış yanıt oranlarının doğru yanıt oranlarından daha yüksek olduğu ve yanlış yanıtların şaşkınlık duygusunda yoğunlaştığı bulunmuştur. Korku duygusunun en çok doğru yanıt aldığı alan ise hareket/duruş alt alanıdır. Bu alt alanda NGG çocuklar bu duyguya %100 oranında doğru yanıt verirken, ÖG olan çocuklar %95 oranında doğru yanıt vermişlerdir. ÖG olan çocukların %5 oranındaki yanlış yanıtları üzüntü ve kızgınlık duygularına dağılmıştır. Ses tonları alt alanında NGG çocukların korkuyu en çok şaşkınlık ile karıştırdıkları bulunmuştur. ÖG olan çocukların ise bu alt alanda doğru yanıt oranlarının çok düşük olduğu (%30) ve yanlış yanıtların tüm duygulara dağılım gösterdiği izlenmiştir. ÖG olan çocukların korkuyu sosyal hikayeler alt alanında, şaşkınlık başta olmak üzere üzüntü ve kızgınlık duygularıyla karıştırdığı bulunmuştur (bkz. Tablo 9).

Tablo 9

Grupların Korku Duygusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımları

Alt alanlar	Grup	Mutluluk ^b %	Üzüntü ^b %	Kızgınlık ^b %	Şaşkınlık ^b %	Korku ^a %	Tiksinme ^b %
Yüz ifadeleri	ÖG	0	6.66	1.25	63.33	21.25	7.50
	NGG	0	4.16	0	56.25	34.16	5.41
Hareket/duruş	ÖG	0	4.16	0.83	-	95.00	-
	NGG	0	0	0	-	100.00	-
Ses tonları	ÖG	15.00	5.83	29.16	8.33	30.00	11.66
	NGG	6.66	5.00	6.66	26.66	53.33	1.66
Sosyal hikayeler	ÖG	0	7.50	6.66	10.83	75.00	0
	NGG	0	0.83	1.66	6.66	90.83	0

a: Doğru yanıtların dağılımları, b: Yanlış yanıtların dağılımları

Grupların yüz ifadeleri, hareket/duruş ve ses tonları alt alanlarda korku duygusunu isimlendirme sürelerine bakıldığında ÖG olan çocukların bu duyguyu yüz ifadeleri ($F(1,118) = 2.09, p > .05, \eta^2 = .01$), hareket/duruş ($F(1,118) = 5.90, p < .05, \eta^2 = .03$) ve ses tonları ($F(1,118) = .08, p > .05, \eta^2 = .00$) alt alanlarında NGG akranlarından daha uzun sürede isimlendirdikleri ancak, gruplar arasında anlamlı farklılıkların sadece hareket/duruş alt alanında olduğu bulunmuştur

Grupların Alt Alanlardaki Şaşkınlık Duygusunu Tanıma Becerileri

Grupların şaşkınlık duygusunu tanıma becerileri yüz ifadeleri, ses tonları ve sosyal hikayeler alt alanlarında incelenmiş ve sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir. Buna göre, tüm alt alanlarda ÖG olan çocuklar NGG akranlarından daha düşük performans göstermişlerdir. Ancak, anlamlı farklılıklar ses tonları ve sosyal hikayeler alt alanlarında görülmüştür.

Tablo 10

Grupların Alt Alanlardaki Şaşkınlık Duygusunu Tanıma Becerileri

Alt alanlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	η^2
Yüz ifadeleri	ÖG	60	3.70	.76	.97	.00
	NGG	60	3.81	.50		
Ses tonları	ÖG	60	1.23	.76	5.52*	.04
	NGG	60	1.53	.62		
Sosyal hikayeler	ÖG	60	.90	.65	7.39**	.05
	NGG	60	1.25	.75		

*p<.05, **p<.01

ÖG olan ve NGG çocukların şaşkınlık duygusunu en iyi yüz ifadeleri alt alanında tanıdıkları görülmüştür. Grupların ses tonları alt alanında şaşkınlığı tüm duygularla karıştırdıkları izlenmiştir. Sosyal hikayeler alt alanı ise iki grubun da şaşkınlığı tanımada en çok zorlandıkları alan olmuştur ve bu duyguyu yoğunlukla mutluluk ile karıştırmışlardır. Bu alanda ÖG olan çocukların yanlış yanıt oranının %55 olduğu ve bu yanıtların %42,5'inin mutluluk duygusunda bulunduğu dikkati çekmiştir (bkz. Tablo 11).

Tablo 11

Grupların Şaşkınlık Duygusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımları

Alt alanlar	Grup	Mutluluk ^b %	Üzüntü ^b %	Kızgınlık ^b %	Şaşkınlık ^a %	Korku ^b %	Tiksinme ^b %
Yüz ifadeleri	ÖG	0.83	0.83	0	91.66	4.58	2.08
	NGG	0	0	0	95.00	4.58	0.41
Ses tonları	ÖG	19.16	3.33	1.66	61.66	9.16	5.00
	NGG	9.16	0.83	0.83	77.50	7.50	4.16
Sosyal hikayeler	ÖG	42.50	5.00	5.83	45.00	0	1.66
	NGG	30.83	1.66	5.83	61.66	0	0

a: Doğru yanıtların dağılımları, b: Yanlış yanıtların dağılımları

Grupların şaşkınlık duygusunu isimlendirme süreleri yüz ifadeleri ($F(1,118) = 1.59, p > .05, \eta^2 = .01$) ve ses tonları ($F(1,118) = .01, p > .05, \eta^2 = .00$) alt alanlarında anlamlı olarak farklılaşmazken; ÖG olan çocuklar şaşkınlığı NGG akranlarından daha uzun sürede isimlendirmişlerdir.

Grupların Alt Alanlardaki Tiksinme Duygusunu Tanıma Becerileri

Yüz ifadeleri, ses tonları ve sosyal hikayeler alt alanlarında incelenen tiksinme duygusuna ilişkin analiz sonuçları Tablo 12'de verilmiştir. ÖG olan çocuklar tüm alt alanlarda tiksinme duygusunu NGG akranlardan anlamlı olarak daha yanlış tanımlamışlardır. Yüz ifadeleri ve ses tonları alt alanlarında gruplar arası farkların etki büyüklüklerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 12

Grupların Alt Alanlardaki Tiksinme Duygusunu Tanıma Becerileri

Alt alanlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	η^2
Yüz ifadeleri	ÖG	60	2.81	1.32	14.01***	.10
	NGG	60	3.55	.74		
Ses tonları	ÖG	60	.71	.78	8.89**	.07
	NGG	60	1.13	.74		
Sosyal hikayeler	ÖG	60	1.08	.84	5.14*	.04
	NGG	60	1.40	.66		

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Yüz ifadeleri alt alanı grupların tikslenme duygusunu en kolay tanıdıkları alan olmuştur. Bu alt alanda ÖG olan çocukların tikslenme duygusuna verdikleri yanıtların tüm duygulara dağıldığı ancak, bu duyguyu yoğunlukla üzüntü ile karıştırdıkları görülmüştür. Ses tonları alt alanının ise grupların tikslenmeyi tanımadaki en çok zorlandıkları alan olduğu bulunmuştur. Bu alanda çocukların yanıtlarının tüm duygulara dağılım gösterdiği ve bu duygunun yüksek oranda kızgınlık ile karıştırıldığı görülmüştür. Aynı zamanda, ÖG olan çocukların tikslenmeyi üzüntü ile de yoğun olarak karıştırmaları dikkat çekmiştir. Sosyal hikayeler alt alanında da ÖG olan çocukların yanlış yanıtları kızgınlık ve şaşkınlık duygularında yoğunlaşmıştır (bkz. Tablo 13).

Tablo 13

Grupların Tikslenme Duygusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımları

Alt alanlar	Grup	Mutluluk ^b %	Üzüntü ^b %	Kızgınlık ^b %	Şaşkınlık ^b %	Korku ^b %	Tikslenme ^a %
Yüz ifadeleri	ÖG	0.83	14.16	5.83	2.08	6.66	70.41
	NGG	0	6.25	1.25	2.08	1.25	89.16
Ses tonları	ÖG	5.83	19.16	24.16	9.16	5.00	36.66
	NGG	5.83	11.66	16.66	3.33	5.83	56.66
Sosyal hikayeler	ÖG	2.50	6.66	15.83	19.16	1.66	54.16
	NGG	0	5.00	6.66	14.16	3.33	70.83

a: Doğru yanıtların dağılımları, b: Yanlış yanıtların dağılımları

Grupların tikslenmeyi isimlendirme sürelerine ilişkin analizlerde, ÖG olan çocukların tikslenmeyi yüz ifadeleri alt alanında NGG akranlarından anlamlı olarak daha uzun sürede isimlendirdikleri bulunmuştur ($F(1.118) = 10.67, p < .001, \eta^2 = .08$). Tikslenme duygusunun isimlendirilme süresine ilişkin gruplar arası farkların etki büyüklüğünün orta düzeyde olduğu izlenmiştir. Ses tonları alt alanında ($F(1.118) = 1.43, p > .05, \eta^2 = .01$) ise grupların tikslenme duygusunu isimlendirme sürelerinde anlamlı farklılıklar görülmemiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada ÖG olan ve NGG çocukların mutluluk, üzüntü, kızgınlık, korku, şaşkınlık ve tikslenme duygularını tanıma becerileri ve isimlendirme süreleri karşılaştırılmıştır. Çocukların duyguları tanıma becerileri ve isimlendirme süreleri yüz ifadeleri, hareket/duruş, ses tonları ve sosyal hikayeler alanlarında değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, ÖG olan çocuklar tüm duyguları tanımadaki NGG akranlarından daha düşük performans elde etmişler ve duyguları daha uzun sürede isimlendirmişlerdir. ÖG olan çocukların her bir duygu düzeyindeki performansları alanyazın çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Mutluluk

İlk olarak, ÖG olan ve NGG çocukların mutluluk duygusunu tanıma becerileri incelenmiştir. Sonuçlar mutluluğun diğer duygulara oranla tüm alanlarda daha kolay ayırt edilen bir duygu olduğunu göstermiştir. En çok doğru yanıt yüz ifadeleri alt alanında verilmiştir. Mutluluğun bu alanda en hızlı isimlendirilen duygu olduğu ve diğer duygularla karıştırılma oranlarının çok düşük olduğu izlenmiştir. Bu bulgu alanyazında bildirilen benzer çalışmaların sonuçları ile uyumludur (Dimitrovsky ve diğ., 1998; Gross ve Ballif 1991; Holder ve Kirkpatrick, 1991). Mutluluk duygusunun ifadesinde özellikle ağız bölgesinin aldığı şeklin yukarı doğru olması, onun diğer duygulardan daha kolay ayırt edilmesini sağlamaktadır. Nitekim Sayıl (1996) çalışmasında çocukların mutluluk duygusunun ifadesinde ağız bölgesine odaklandıklarını belirtmiştir. Ek olarak, bu sonucun çocukların mutluluk duygusu ile deneyimlerinin çok olması ile de ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar çocukların mutluluğu bebeklik döneminden itibaren annelerinin yüz ifadeleri ile tanımaya başladıklarını ve 2-3 yaşından itibaren de yüz ifadelerinde mutluluğu diğer duygulardan net bir şekilde ayırt edebildiklerini göstermektedir (Arı, Bayhan, Üstün, Akman ve Şahin, 1995; Gross ve Ballif, 1991). Diğer taraftan, bu çalışmada ÖG olan çocukların yüz ifadeleri alt alanındaki performanslarının NGG akranlarından anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Buna paralel olarak anlamlı farklılıklar izlenirse de ÖG olan çocuklar mutluluğu akranlarından daha uzun sürede isimlendirmişler ve bu duyguyu şaşkınlık ile karıştırmışlardır. Mutluluk yüz

ifadeleriyle net olarak aktarılan bir duygu olsa da G olan çocukların yüzdeki ipuçlarını doğru yorumlamalarına ilişkin problemleri onların duyguları birbirlerinden ayırt etmelerini güçleştirmektedir (Axelrod, 1982; Bryan, 1977; Holder ve Kirkpatrick, 1991). Ayrıca, yüz ifadelerini tanıma becerisinin, hızlı bir gelişme gösterdiği okul öncesi ve ilkokul yıllarında (Boyatzis, Chazan ve Ting, 1993; Camras ve Allison, 1985; Sayıl 1996) G olan çocukların akran etkileşimlerinin az ve/veya yetersiz olmasının, bu duyguları tanıma becerilerinin gelişmesi için akranlarından daha az fırsat bulmalarına yol açtığı düşünülmektedir.

Hareket/duruş alt alanında da G olan çocuklar mutluluğu tanımakta akranlarından anlamlı olarak daha düşük performans sergilemişlerdir. Bu sonucun hareket/duruşlardaki mutluluk duygusunun daha örtük olmasından kaynaklı olduğu ve G olan çocukların hareket/duruşlardaki sözel olmayan ipuçlarını yorumlamaya ilişkin problemlerinden kaynaklı olabileceği düşünülmüştür (Nabuzoka ve Smith, 1999; Sprouse ve diğ., 1998). Ek olarak, günlük hayatta mutluluğun çoğunlukla yüz ifadelerine yansıyan bir duygu olması bu duygunun hareket/duruşlarda oluşturduğu ipuçlarına çok fazla dikkat edilmemesine yol açmaktadır. Dolayısıyla bu durum G olan çocukların hareket/duruşlarda bu duyguyu diğerlerinden ayırt etmesini güçleştirebilir.

Bu çalışmada tüm çocuklar mutluluğu en çok ses tonları alanında tanımakta zorlanmışlar ve diğer alanlara göre başka duygularla daha fazla karıştırmışlardır. NGG çocukların da bu alt alanda performanslarının düşük olduğu özellikle dikkati çekmiştir. Bu sonucun çocukların ses tonlarındaki duyguları anlama becerilerinin diğer alanlara göre çok daha geç bir dönemde gelişmesi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir (Bryan, 1977). Buna karşın, anlamlı olarak farklılaşmamalarına rağmen G olan çocukların hem doğru yanıt oranlarında hem de isimlendirme hızlarında daha düşük performans göstermeleri alanyazında bildirilen bulgular ile uygunluk göstermektedir. İlgili çalışmaların sonuçları G olan çocukların ses tonlarındaki duyguları anlamaya ilişkin zorlukları olduğunu vurgulamaktadır (Nowicki ve Duke, 1994; Kılıç-Tülü ve Ergül, 2015).

Son olarak, sosyal hikayeler alt alanında mutluluk çocukların en kolay tanıdıkları duygu olmuştur. G olan çocuklar mutluluğu tanımakta akranlarından daha düşük performans gösterseler de farklılıklar anlamlılığa ulaşmamıştır. Benzer olarak Bauminger ve diğerlerinin (2005) alışmasında da mutluluğun sosyal hikayelerde en kolay tanınan duygu olduğu bildirilmiştir. Bu sonucun mutluluğun çocukların erken dönemlerden itibaren hikayelerde ve masallarda en sık karşılaştıkları duygu olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

znt

İkinci olarak, G olan ve NGG çocukların üzüntü duygusunu tüm alt alanlarda tanıma becerileri incelenmiştir. G olan çocuklar tüm alanlarda akranlarından daha düşük performans gösterseler de sadece hareket/duruş alanında gruplar arasında anlamlı farklılıklar izlenmiştir. Çocukların alt alanlarda üzüntü duygusunu isimlendirme sürelerinde ise anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Yüz ifadeleri alanında, G olan çocukların bu duyguyu isimlendirirken akranlarına göre daha kısa süre harcadıkları ancak, daha çok zorlandıkları görülmüştür. Çocuklar üzüntü duygusunu tikslenme başta olmak üzere diğer tüm duygularla karıştırmışlardır. Oysaki üzüntünün erken tanınmaya başlanan (Gross ve Ballif, 1991) bir duygu olması sebebiyle çocuklar tarafından kolay tanınması beklenmektedir. Buna karşın, üzüntünün tikslenme ile karıştırılmasının bu çalışmada altı duygunun da her soru için alternatif şık olarak yer alması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla şıklarda tikslenme duygusunun yer almasının ve yüzün aldığı şekiller itibariyle bu iki duygunun birbirine benzemesinin (ağız ve kaşlar aşağı çekilmiş) bu sonuçta etkili olduğu söylenebilir. Ek olarak, G olan çocukların sözel olmayan ipuçları ile aktarılan duyguları yorumlamaya ilişkin problemleri (Nowicki ve Duke, 1994) diğer duygularda olduğu gibi bu duyguyu da tanımakta zorlanmalarının nedenlerinden biri olarak gösterilebilir.

Gruplar arasında anlamlı farklılıkların görüldüğü tek alan hareket/duruş alanı olmuştur. G olan çocuklar en çok bu alt alanda üzüntü duygusunu tanımakta zorlanmışlar ve akranlarından daha uzun sürede isimlendirmişlerdir. Ek olarak, soruların yarıda fazla yanlış yanıtlanmışlar ve bu duyguyu %53 oranında diğer duygularla karıştırmışlardır. Golomb (1992) bazı duyguların yüz ayrıntılarıyla daha net gösterildiğini buna karşın, bu duyguların ifadesinde hareket/duruşların belirgin şekilde farklılaşmadığını ifade etmiştir (akt., Sayıl,

1996). Bu sonuç, NGG çocukların sadece hareket/duruşlardaki ipuçlarını yorumlayarak üzüntü duygusunu tanıyabildiklerini ancak, ÖG olan çocukların bu duyguyu tanıması için sadece hareket/duruşlardaki ipuçlarının yeterli olmadığını göstermiştir. Üzüntü duygusunun hareket/duruşlara daha az yansıdığı ve hareket/duruşlara yüz ifadeleri eşlik ettiğinde ÖG olan çocukların bu duyguyu daha kolay tanıyabilecekleri düşünülmektedir.

Ses tonları alt alanı ise NGG çocukların üzüntüyü tanımakta en çok zorlandıkları alan olmuştur. NGG çocukların üzüntüyü yoğunlukla tiksiniyle karıştırdıkları izlenmiştir. Bu alandaki duygu durumlarını tanımakta NGG çocukların da zorlandığı sonucu alanyazındaki benzer çalışmaların sonuçlarıyla da uyumludur (Axelrod, 1982; Bryan, 1977; Most ve Greenbank, 2000). Bu durumun ses tonlarında sözel olmayan ipuçları ile aktarılan duyguların daha örtük olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. NGG çocukların da bu alanda zorlanmalarına karşın, ÖG olan çocukların akranlarından çok daha düşük bir performans gösterdikleri ve bu duyguyu daha uzun sürede isimlendirdikleri belirlenmiştir. ÖG olan çocuklar bu duyguyu diğer tüm duygularla karıştırmışlardır. Bu durumun çocukların işitsel algı problemleriyle ilişkili olduğu (Bender, 2008) bu nedenle, ses tonlarındaki üzüntü duygusuna ilişkin vurgulamaları diğer duygulardan ayırt etmekte zorlandıkları düşünülmektedir. Oysaki telefon kullanımının artmasıyla birlikte sadece ses tonlarının olduğu görüşmeler artmış ve ses tonlarındaki duyguları anlayabilmek daha kritik bir önem kazanmıştır. Ancak, ÖG olan çocukların ses tonlarındaki duyguları anlamaya ilişkin problemlerinin onların sosyal hayatlarını zorlaştırması ve yanlış anlaşılmalara sonucu yanlış tepkiler vermelerine neden olması yüksek bir olasılıktır. Bu nedenle ses tonlarındaki duyguları anlamamanın önemi üzerinde durulmalıdır.

Çocukların üzüntü duygusunu en kolay tanıdıkları alan sosyal hikayeler alanı olmuştur. Bu sonucun yine üzüntünün mutluluk gibi temel duygulardan biri olması (Gross ve Ballif, 1991) ve çocukların bu duyguyla olan deneyimlerinin fazla olması ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Ancak, diğer alanlara benzer olarak sosyal hikayeler alt alanında da ÖG olan çocukların üzüntü duygusunu tanımakta akranlarından daha çok zorlandıkları izlenmiştir. İki grup da üzüntüyü aynı oranda şaşkınlıkla karıştırmışlardır. Şaşkınlığın birçok duyguya eşlik eden bir duygu olduğu ve bu nedenle tüm çocuklar tarafından üzüntüyle karıştırıldığı düşünülmektedir.

Kızgınlık

Kızgınlık duygusunun aldığı yanıtlar incelenmiş ve yüz ifadeleri alanı dışındaki tüm alanlarda ÖG olan çocukların akranlardan anlamlı olarak daha düşük performans sergiledikleri bulunmuştur. Çocukların bu duyguyu isimlendirme sürelerinde ise sadece hareket/duruş alanında anlamlı farklılıklar izlenmiştir. Gruplar arasında anlamlı farklılıkların görülmediği yüz ifadeleri alanında, ÖG olan çocukların akranlarından daha kısa sürede bu duyguyu yanıtladığı ancak, daha fazla yanlış yanıt verdikleri ve yoğunlukla tiksiniyle karıştırdıkları belirlenmiştir. Bu iki duygunun yüzdeki ifadelerinde benzer şekilde kaşlar aşağı doğru çekilmekte, alında dikey çizgiler oluşmakta ve göz kapakları yukarı doğru çekilmektedir. Bu duyguları ayırt edebilmek için ağız bölgesi ve burunda meydana gelen değişiklikleri izlemek ve ayırt edebilmek gerekmektedir. Nitekim Sayıl (1996), çocukların kızgınlık duygusunu tanıırken ağız bölgesine odaklandıklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla ÖG olan çocukların yüz ifadelerindeki ipuçları ile aktarılan duyguları yorumlamaya yönelik problemlerinin bu duyguları birbirlerinden ayırt etmekte zorlanmalarına neden olduğu düşünülmüştür.

Kızgınlığı tanımada gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların oldukça yüksek olduğu ve ÖG olan çocukların akranlarından daha çok zorlandığı alanlardan biri hareket/duruş alanıdır. Ek olarak ÖG olan çocuklar kızgınlığı akranlarına göre anlamlı olarak daha uzun sürede isimlendirmişler ve üzüntü başta olmak üzere mutluluk ve korku duygularıyla karıştırmışlardır. Üzüntü duygusunda da belirtildiği gibi ÖG olan çocukların bu duyguyu daha kolay tanıyabilmeleri için hareket/duruşlara yüz ifadelerinin veya ses tonlarının eşlik etmesi gerektiği düşünülmektedir. ÖG olan çocukların hareket/duruşlarla aktarılan duyguları tanıma becerilerine ilişkin problemleri alanyazında da yer almaktadır. Nabuzoka ve Smith (1999), çocukların oyun esnasındaki hareketlere/duruşlara ilişkin şakalaşma ve tartışma durumlarını ayırt etme becerilerini karşılaştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda ÖG olan çocukların hareketlerdeki sözel olmayan ipuçlarını daha az kullandıklarını,

hareketlerle ifade edilen duyguları ayırt edemediklerini ve bu yüzden davranışların doğasında gelişen durumlarla ilgili yanlış kararlar verdiklerini bulmuşlardır. Bunun bir sonucu olarak da G olan çocukların amaçlarına ulaşmak için uygun olmayan iletişim yolları seçtikleri ve sosyal becerilerini kullanarak arkadaşlarıyla olan sorunlarına alternatif çözümler üretmede problemler yaşadıkları belirtilmektedir (Carlson, 1987; Meadan ve Halle, 2004; Weiss, 1984).

Çocukların kızgınlık duygusunu en kolay tanıdıkları alan ses tonları alanı olmuştur. Aynı zamanda kızgınlık G olan çocukların ses tonlarında en kolay tanıdıkları duygu olmuştur. Kızgınlık duygusu ses tonlarında belirgin bir yükselmeye neden olduğu için çocukların ses tonlarında bu duyguyu kolay tanımaları beklenen bir sonuçtur. Bu nedenle, iki grup da bu duyguyu hemen hemen birbirine eşit sürelerde isimlendirmişlerdir. Ancak G olan çocuklar kızgınlığı diğer duygularla daha çok karıştırmışlardır. G olan çocukların bu alanda akranlarından düşük performans göstermelerinin bu çocukların olası işitsel algı problemleri ile ilişkili olduğu ve bu yüzden ses tonlarındaki iniş çıkışları yakalamakta zorlandıkları düşünülmektedir (Bryan, 1977; Weiss, 1984).

G olan çocuklar sosyal hikayeler alt alanında da kızgınlığı tanımakta akranlarından anlamlı olarak daha düşük puanlar elde etmişlerdir. Kızgınlık duygusuna ilişkin soruların yarısını yanlış yanıtlamışlar ve kızgınlığı %40 oranında üzüntü ile karıştırmışlardır. Bu sonuç, çocuklara okunan hikayelerde anlatılan durumlara ilişkin her çocuğun sosyal deneyimleri ve çıkarımlarının farklı olması ile ilişkili olabilir. Ek olarak, G olan çocukların çalışan belleğe ve işitsel algıya ilişkin problemlerinin sosyal hikayelerle aktarılan duygulara ilişkin ipuçlarını yeterince analiz edememelerine yol açabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada G olan çocukların okumada yaşadıkları problemler göz önünde bulundurularak hikayeler araştırmacı tarafından okunmuştur. Bu esnada çocuğun hikayeyi dinlemesi, hikayedeki ipuçlarını akılda tutarak doğru duyguya karar vermesi ve seçenekler arasından bu duyguyu seçmesi G olan çocuklar için zor bir beceri olabilir.

Korku

Korku duygusunun çocuklardan aldığı yanıtlar tüm alt alanlarda incelenmiştir. Sonuçlara göre, G olan çocuklar tüm alanlarda akranlarından anlamlı olarak daha düşük puanlar elde etmişlerdir. Yüz ifadeleri alanı çocukların korku duygusunu tanımakta en çok zorlandıkları alan olmuş ve çocuklar bu duyguyu en çok şaşkınlık ile karıştırmışlardır. Alanyazında da korku ve şaşkınlık duygularının diğer duygulara göre çocuklarda daha geç geliştiği ve çocukların yüz ifadelerinde bu duygulara karar verirken daha çok zorlandıkları belirtilmektedir (Gross ve Ballif, 1991; Holder ve Kirkpatrick, 1991). Ancak, iki grup da yüz ifadeleri ile aktarılan korku duygusunu tanımakta zorlansa da G olan çocukların NGG akranlarına göre daha çok zorlandıkları izlenmiştir. Benzer şekilde, Holder ve Kirkpatrick'ın (1991) çalışmalarında yüz ifadeleriyle aktarılan korku duygusu G çocuklar tarafından en çok yanlış yanıt alan duygu olmuştur. Korku ve şaşkınlık duygularının yüzdeki görünümüne bakıldığında ise her iki duygunun da yüzde, gözlerin açılması, kaşların kalkması gibi değişimlere neden olduğu görülmektedir (akt., Dökmen, 1986) ve çocukların bu duyguları gözlerdeki değişimlere odaklanarak tanıdıkları ifade edilmektedir (Sayıl, 1996). G olan çocukların ise göz bebeklerindeki ve alın çizgilerindeki ipuçlarını ayırt etmede yaşadıkları problemler, korku ve şaşkınlık duygularını da ayırt etmelerini olumsuz yönde etkilemektedir (Bryan, 1977; Petti ve diğ., 2003).

Tüm çocukların korku duygusunu en kolay tanıdıkları alan hareket/duruş alanı olmuştur. Bu duruma, korku duygusunun hareket/duruşlarla ifade edilirken kişilerin belirgin şekilde bedenlerini geriye doğru hareket ettirmelerinin yol açtığı düşünülmektedir. Dolayısıyla çocuklar bu alanda korku duygusunu kolaylıkla diğer duygulardan ayırt edebilmişlerdir. Ancak, NGG çocuklar bütün sorularda korku duygusunu doğru yanıtlarken G olan çocuklar %95 oranında doğru yanıt vermişler ve akranlarından anlamlı olarak daha başarısız olmuşlardır. Daha önce de belirtildiği gibi bu durumun, G olan çocukların iletişimde gelişen ipuçlarını akranları kadar doğru yorumlayamamalarının bir sonucu olduğu düşünülmüştür.

Ses tonları alanı tüm çocukların korku duygusunu tanımakta en çok zorlandıkları alan olmuş ve çocuklar bu duyguyu birbirlerine yakın sürelerde isimlendirmişlerdir. Ancak, G olan çocuklar korku

duygusunu tanımakta akranlarından anlamlı olarak daha düşük bir performans göstermişlerdir. ÖG olan çocuklar korku duygusunu sadece %30 oranında doğru yanıtlayabilmişler ve bu duyguyu başta kızgınlık (%29.16) olmak üzere diğer tüm duygular ile karıştırmışlardır. Bu sonucun diğer duygularda da belirtildiği gibi bu alanın diğer alanlara göre daha örtük olması ve ÖG olan çocukların işitsel algı problemleri ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür (Bender, 2008). Bunun yanı sıra korku duygusunun içsel olarak yaşanan bir duygu olması sebebiyle çocukların bu duygunun ses tonlarındaki ifadesine ilişkin deneyimlerinin olmaması ya da yetersiz olmasının da bu sonuçta etkili olabileceği belirtilmelidir. Alanyazında da çocukların duyguları algılama becerilerinin kişilerle olan iletişimlerinden ve bu duyguyla olan deneyimlerinden etkilenebileceği ifade edilmektedir (Arı ve diğ., 1995).

ÖG olan çocukların korku duygusunu tanımakta akranlarından daha çok zorlandıkları diğer bir alan da sosyal hikayeler alanı olmuştur ve bu duyguyu en çok şaşkınlık ile karıştırmışlardır. Bu sonuçta üzüntü duygusunda belirtilen süreçlerin etkili olduğu düşünülmekle birlikte, alanyazında ÖG olan çocuklar tarafından olumsuz duyguların (kızgınlık, üzüntü, tikslenme gibi) birbirleriyle karıştırılma oranlarının olumlu duygulardan (mutluluk, neşe, umut) daha yüksek olduğu da bildirilmektedir (Bauminger ve diğ., 2005).

Şaşkınlık

Şaşkınlık duygusu hareket/duruşlarla net olarak ifade edilemediğinden yüz ifadeleri, ses tonları ve sosyal hikayeler alanlarında incelenmiştir. Buna göre, yüz ifadeleri çocukların şaşkınlığı en kolay tanıdıkları alan olurken sosyal hikayeler alanı ise en çok zorlandıkları alan olmuştur. Yüz ifadeleri alanında gruplar arasında anlamlı farklılıklar görülmemiştir ve iki grubun da bu duyguya verdikleri doğru yanıt oranlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak, ÖG olan çocuklar bu duyguyu diğer duygulardan ayırt etmekte akranlarından daha çok zorlanmışlar ve korku duygusu ile karıştırmışlardır. Bu durumun ÖG olan çocukların yüz ifadelerindeki duyguları tanımaya ilişkin yukarıda bildirilen problemlerinden kaynaklandığı düşünülmüştür. Nitekim benzer bir sonuca korku duygusunda da ulaşılmış ve korku en çok şaşkınlıkla karıştırılmıştır.

Ses tonları alanında da ÖG olan çocuklar şaşkınlığı tanımakta akranlarından anlamlı olarak daha düşük bir performans sergilemişlerdir. Ancak, çocukların bu duyguyu isimlendirme sürelerinin birbirlerine çok yakın olduğu izlenmiştir. NGG çocukların bu duyguya verdikleri yanlış yanıtların diğer tüm duygulara dağıldığı görülürken ÖG olan çocukların bu duyguyu yoğun olarak mutlulukla karıştırdıkları belirlenmiştir. ÖG olan çocukların işitsel algı problemlerinin yanı sıra şaşkınlığın diğer duygulara göre daha karmaşık bir duygu (Bauminger ve diğ., 2005) olmasının ve çocuklarda daha geç gelişmesinin (Gross ve Ballif, 1991) onların performanslarını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Dolayısıyla ÖG olan çocuklar şaşkınlık duygusunda yapılan vurgu ve tonlamaları, mutluluk duygusundaki vurgu ve tonlamalardan ayırt etmekte zorlanmışlardır.

Şaşkınlık duygusunda gruplar arasında anlamlı farklılıkların görüldüğü bir diğer alan sosyal hikayeler alanıdır. Bu alanda ÖG olan çocukların şaşkınlık duygusuna ilişkin soruların yarısından fazlasına yanlış yanıt verdikleri belirlenmiştir. ÖG olan çocuklar bu duyguyu % 42,5 oranında mutluluk ile karıştırmışlardır. Benzer şekilde, Bauminger ve diğerlerinin (2005) çalışmasında ÖG olan çocukların sosyal hikayelerle sunulan şaşkınlık gibi karmaşık duyguları tanımada daha çok zorlandıkları belirtilmiştir. Ayrıca, şaşkınlık duygusunun genel olarak mutluluk, üzüntü, kızgınlık gibi temel duygulara eşlik eden bir duygu olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla ÖG olan çocukların bu duyguyu diğerlerinden ayırt etmesi daha zor olabilir.

Tiksinme

Tiksinme duygusu şaşkınlık duygusunda olduğu gibi sadece yüz ifadeleri, ses tonları ve sosyal hikayeler alanlarında incelenmiştir. Çocukların tikslenme duygusunu en zor ses tonlarında, en kolay ise yüz ifadelerinde tanıdıkları bulunmuştur. Bu duygu ÖG olan çocukların tüm alanlarda akranlarına göre anlamlı olarak zorlandıkları ve diğer duygularla yoğun olarak karıştırdıkları bir duygu olmuştur. Yüz ifadeleri alanı çocukların tiksinemeyi en kolay tanıdıkları alan olmasına karşın, ÖG olan çocuklar bu duyguyu tanımada

akranlarına göre anlamlı olarak daha çok zorlanmışlardır. Üzüntü duygusunda elde edilen sonuçlara benzer olarak ÖG olan çocuklar tiksinimeyi yoğunlukla üzüntü ile karıştırmışlardır. Ek olarak tiksiniye duygusu yüz ifadeleri alanında çocukların isimlendirme sürelerinde anlamlı farklılıkların görüldüğü tek duygu olmuştur. Tiksiniye ve üzüntü duygularında yüzdeki bölgelerin aldığı şekiller incelendiğinde ağız kenarları ve kaşların birbirine benzer şekilde aşağı çekildiği görülmektedir (akt., Dökmen, 1986). Duyguların yüzdeki ifadesi sırasında ağız, kaşlar, alın ve gözlerde benzerlikler ya da farklılıklar görülebilmektedir. Bu çalışmada olduğu gibi alanyazında da benzer çalışmaların sonuçları ÖG olan çocukların, yüz ifadelerindeki bu benzerlikleri ve ipuçlarını yeterli düzeyde ve doğru olarak değerlendiremediklerini göstermektedir (Holder ve Kirkpatrick, 1991; Nabuzoka ve Smith, 1999; Petti ve diğ., 2003; Sprouse ve diğ., 1998). Yüz ifadelerindeki duyguları tanımak, özellikle gözlerdeki değişimi takip etmeyi; bunun için de görsel, uzamsal algı ve dikkat becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir (Herba ve Phillips, 2004). Bu durum ÖG olan çocukların okuma yazmada olduğu gibi (Bender, 2008; Lerner, 2001; Pierangelo ve Giuliani, 2006) yüz ifadelerindeki duyguları algılamak de benzer görsel algı problemlerden etkilendiklerini göstermektedir (Gross-Tsur, Shalev, Manor ve Amir, 1995; Korhonen, 1991; Van der Vlugt, 1991). Ayrıca, tiksiniye gibi duyguların çocuklarda diğer duygulara göre daha geç gelişmesinin (Gross ve Ballif, 1991) de bu sonuçta etkili olabileceği belirtilmelidir.

Ses tonları alanında ise ÖG olan çocuklar tiksiniye duygusunu diğer duygulardan ayırt etmede akranlarından anlamlı olarak daha düşük performans sergilemişlerdir. İki grup da bu duyguyu başta kızgınlık ve üzüntü olmak üzere diğer tüm duygularla karıştırmışlardır. Ses tonlarının sözel olmayan iletişimde yüz ifadeleri ve hareket/duruşlardan daha az yer almasının (Altıntaş, 2005) bir sonucu olarak çocukların ses tonlarındaki duygularla olan deneyimlerinin daha az olması bu sonucun nedenlerinden olabilir. Alanyazında ses tonları ile aktarılan sözel olmayan ipuçlarını duygular düzeyinde inceleyen çalışmalara rastlanmasa da çocukların ses tonlarındaki ifadeleri algılamada diğer alanlara göre daha çok zorlandıklarını gösteren çalışma sonuçları bulunmaktadır (Bryan, 1977; Most ve Greenbank, 2000). Dolayısıyla, ÖG olan çocukların hem akran etkileşimlerinin az ya da yetersiz olmasının hem de ses tonları ile diğer alanlardan daha az karşılaşmalarının onların bu alandaki performanslarını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Son olarak, ÖG olan çocuklar sosyal hikayeler alanında da tiksiniye duygusunu tanımada akranlarından anlamlı olarak daha düşük bir performans göstermişlerdir. Tiksiniyeyi şaşkınlık ve kızgınlık başta olmak üzere tüm duygularla karıştırmışlardır. ÖG olan çocukların diğer duyguları karıştırırken yaşadıkları benzer süreçlerin tiksiniye duygusunda da etkili olduğu düşünülmektedir.

Özetle, ÖG olan çocuklar tüm alt alanlarda duyguları tanımada NGG akranlarından daha başarısız olmuşlardır. Mutluluk, tüm çocuklar tarafından yüz ifadeleri ve sosyal hikayeler alanlarında en doğru yanıtlanan duygu olurken; üzüntü duygusundaki anlamlı farklılıklar sadece hareket/duruş alt alanında görülmüş ve ÖG olan çocuklar akranlarından daha düşük performans göstermişlerdir. Kızgınlık tüm çocuklar tarafından en kolay ses tonları alt alanında, korku ise en kolay hareket/duruş alt alanında tanınmıştır. Yüz ifadeleri, çocukların şaşkınlığı en kolay tanıdıkları alan olurken, sosyal hikayeler alanı ise en çok zorlandıkları alan olmuştur. Son olarak, tiksiniye duygusuna bakıldığında, çocukların bu duyguyu en zor ses tonlarında, en kolay ise yüz ifadelerinde tanıdıkları görülmüştür.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar değerlendirilirken göz önünde bulundurulması gereken bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bu çalışmada utanç, gurur, yalnızlık gibi karmaşık duygulara yer verilememiştir. ÖG olan çocukların ise bu duyguları tanıma becerilerinde daha yoğun güçlükler yaşayabilecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle, ileri araştırmalarda sosyal öyküler kullanılarak bu tür duyguları tanıma süreçlerinin daha ayrıntılı incelenebileceği düşünülmektedir. İkinci olarak, çocukların duyguları tanıma becerilerinde yaşadıkları problemlerin sosyal ve akademik alanlardaki etkileri incelenmemiştir. Dolayısıyla çocukların duyguları tanıma becerilerinin sosyal ve akademik sonuçlarının incelenmesinin önemli olacağı düşünülmektedir. Üçüncü olarak, çalışmada alt alanlar birbirinden bağımsız olarak sunulmuştur. İleride

yapılacak çalışmalarda yüz ifadeleri ve hareketlere, ses tonunun eşlik ettiği sosyal olaylar kullanılarak çocukların duyguları tanıma becerilerinin değerlendirilmesi önerilmektedir. Diğer taraftan, günümüzdeki iletişim araçlarında (internet, telefon vb.) yüz ifadeleri, hareketler ve sesli görüşmeler birbirlerinden bağımsız olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu nedenle, bu çalışmadan elde edilen sonuçların dikkatle değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Dördüncü olarak, çalışmaya sınırlı bir yaş grubu ve demografik özellikler dahil edilmiştir. Benzer çalışmalar yapılırken farklı yaş grupları, anne-baba eğitim düzeyi, ev ve sınıf ortamına ilişkin özellikler, etkileşim ortamları, deneyimleri, öğretmen yeterlikleri, destek süreçleri gibi değişkenlerin eklenebileceği ve bu becerilere olan etkisinin incelenmesi önerilmektedir.

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda uygulamaya yönelik en önemli öneri, ÖG yaşayan çocukların bu becerilerinin değerlendirilmesi ve gerekli olduğu durumlarda ve erken dönemde müdahale programları ile desteklenmesidir. Bu açıdan, çalışmadan elde edilen sonuçlar, çocukların duyguları algılama becerileri hakkında öğretmenlerin ve ailelerin farkındalıklarını arttırarak bu becerilerin desteklenmesi ve müdahale programlarının zamanında ve etkili bir şekilde sürdürülebilmesi açısından önemlidir. Böylelikle sosyal becerileri desteklenen ÖG olan çocukların hem ileri dönemdeki olası sosyal problemlerinin önüne geçileceği hem de akademik performanslarının olumlu yönde etkileneceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmadan elde edilen sonuçlar bazı duyguların en iyi yüz ifadeleriyle, bazılarının ise hareketler ya da ses tonlarıyla ifade edildiğini göstermektedir. Çocuklara duygular ile ilgili verilen eğitimlerin çoğunlukla yüz ifadeleri üzerinden yürütüldüğü düşünülürse bu sonuç, müdahale programlarının bir bütünlük içinde hazırlanmasının gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Kaynaklar

- Altıntaş, E. (2005). *Beden dili-sözsüz iletişim*. İstanbul. Alfa Yayıncılık.
- Arı, M., Bayhan, P., Üstün, E., Akman, B., & Şahin, S. (1995). 48-72 aylar arasındaki çocukların duygusal ifadeleri tanımlama ve algılamalarının yaş ve cinsiyete göre incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2(3), 119-125.
- Axelrod, L. (1982). Social perception in learning disabled adolescents. *Journal of Learning Disabilities*, 15, 610-613.
- Bauminger, N., Edelsztein, H. S., & Morash, J. (2005). Social information processing and emotional understanding in children with LD. *Journal of Learning Disabilities*, 38, 45-61.
- Bender, W. N. (2008). *Learning disabilities: Characteristics, identification, and teaching strategies* (6th ed.). Boston: Pearson Education.
- Bryan, T. (1977). Learning disabled children's comprehension of nonverbal communication. *Journal of Learning Disabilities*, 10, 36-41.
- Boyatzis, C. J., Chazan, E., & Ting, C. Z. (1993). Preschool children's decoding of facial emotions. *The Journal of Genetic Psychology*, 154, 375-382.
- Bursuck, W. (1989). A comparison of students with learning disabilities to low-achieving and higher achieving students on three dimensions of social competence. *Journal of Learning Disabilities*, 22, 188-193.
- Camras, L. A., & Allison, K. (1985). Children's understanding of emotional facial expressions and verbal labels. *Journal of Nonverbal Behavior*, 9, 84-94.
- Carlson, C. I. (1987). Social interaction goals and strategies of children with LD. *Journal of Learning Disabilities*, 20, 306-311.
- Denham, S. S., Zoller, D., & Couchoud, E. A. (1994). Socialization of preschoolers' emotion understanding. *Developmental Psychology*, 30, 928-936.
- Dimitrovsky, L., Spector, H., Levy-Shiff, R., & Vakil, E. (1998). Interpretation of facial expressions of affect in children with learning disabilities with verbal or nonverbal deficits. *Journal of Learning Disabilities*, 31, 286-292.
- Dökmen, Ü. (1986). *Yüz ifadeleri konusunda verilen eğitimin duygusal yüz ifadelerini teşhis etme becerisi ve iletişim çatışmalarına girme eğilimi üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Elksnin, L. K., & Elksnin, N. (2004). The social-emotional side of learning disabilities. *Learning Disability Quarterly*, 27(1), 3-8.
- Flanagan, D. P., Ortiz, S. O., & Alfonso, V. C. (2011). Essentials of Cross-Battery Assessment. Kaufman, A. S., and Kaufman, N. L. (Eds.), *Expert advice on identifying specific learning disabilities* (3th ed.). Canada: John Wiley and Sons, Inc
- Flavell, J. H. (2004). Theory-of-mind development: Retrospect and prospect. *Merrill Palmer Quarterly*, 50(3), 274-290.
- Friend, M., & Davis, T. L. (1993). Appearance-reality distinction: Children's understanding of the physical and affective domains. *Developmental Psychology*, 29, 907-914.
- Golomb, C. (1992). *The child's creation of a pictorial world*. Los Angeles: University of California Press.

- Gross, A. L., & Ballif, B. (1991). Children's understanding of emotion from facial expressions and situations: A review. *Developmental Review, 11*, 368-398.
- Gross-Tsur, V., Shalev, R. S., Manor, O., & Amir, N. (1995). Developmental right-hemisphere syndrome: Clinical spectrum of the nonverbal learning disability. *Journal of Learning Disabilities, 28*, 80-86.
- Herba, C., & Phillips, M. (2004). Annotation: Development of facial expression recognition from childhood to adolescence: Behavioural and neurological perspectives. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 45*(7), 1185-1198.
- Hetherington, E. M., & Parke, R. D. (1993). *Child psychology: A contemporary view point* (4th ed.). New York: Monotype Composition Company.
- Holder, H. B., & Kirkpatrick, S. W. (1991). Interpretation of emotion from facial expressions in children with and without learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities, 24*, 170-177.
- IDEA (Individuals and Disabilities Education Act Regulation, 2004). *Identification of specific learning disabilities*. <http://idea.ed.gov/explore/view/p/%2Croot%2Cdynamic%2CTopicalBrief%2C23%2C> adresinden elde edilmiştir.
- Kılıç-Tülü, B., & Ergül, C. (2015). Öğrenme güçlüğü olan çocukların sözel olmayan ipuçları ile aktarılan duyguları algılama becerileri. *Türk Psikoloji Dergisi, 30*(76), 32-44.
- Kirazlı, Ç. M. (2014). *9-11 yaş grubu koklear implantlı çocukların genel zeka, duygusal zeka, zihin kuramı, duygu tanıma, yüz ifadesi tanıma ve uyum becerilerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korhonen, T. T. (1991). Neuro psychological stability and prognosis of subgroups of children with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities, 24*, 48-52.
- Lerner, J. W. (2001). *Learning disabilities: Theories, diagnosis and teaching strategies* (8th ed.). Boston: Houghton and Mifflin Company.
- Malian, I., & Nevin, A. (2002). A review of self-determination literature. *Remedial and Special Education, 23*(2), 68-75.
- Meadan, H., & Halle, J. W. (2004). Social perceptions of students with learning disabilities who differ in social status. *Learning Disabilities Research and Practice, 19*, 71-82.
- Most, T., & Greenbank, A. (2000). Auditory, visual and auditory-visual perception of emotions by adolescents with and without learning disabilities, and their relationship to social skills. *Learning Disabilities, Research and Practice, 5*(4), 171-178.
- Nabuzoka, D., & Smith, P. K. (1999). Distinguishing serious and playful fighting by children with LD and nondisabled children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 40*, 883-890.
- Nowicki, S., & Duke, M. P. (1992). The association of children's nonverbal decoding abilities with their popularity, locus of control, and academic achievement. *The Journal of Genetic Psychology, 153*, 385-393.
- Nowicki, S., & Duke, M. P. (1994). Individual differences in the nonverbal communication of affect: The diagnostic analysis of nonverbal accuracy scale. *Journal of Nonverbal Behavior, 18*, 9-33.

- zen, K. (2011). *zel öğrenme güçlüğü tanısı almış 7-9 yaş çocukların geliştirdikleri zihin kuramı yetenekleri ile sosyal gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve sağlıklı gelişim gösteren grup ile karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Petti, V. L., Voelker, S. L., Share, D. L., & Hayman-Abello, S. E. (2003). Perception of nonverbal emotion cues by children with nonverbal learning disabilities. *Journal of Developmental and Physical Disabilities, 15*, 23-36.
- Pierangelo, R., & Giuliani, G. (2006). *Learning disabilities: A practical approach to foundations, assessment, diagnosis, and teaching*. Boston: Pearson Company.
- Razza, R.A., & Blair, C. (2009). Associations among false-belief understanding, executive function, and social competence: A longitudinal analysis. *Journal of Applied Developmental Psychology, 30*, 332-343.
- Reiff, H. B., & Gerber, P. J. (1990). Cognitive correlates of social perception in students with LD. *Journal of Learning Disabilities, 23*, 260-262.
- Rothman, H. W., & Cosden, M. (1995). The relationship between self-perception of a learning disability and achievement, self-concept, and social support. *Learning Disability Quarterly, 17*, 268-279.
- Sayıl, M. (1996). Okul ncesi dnemdeki çocukların duygusal yz ifadelerini tanıma ve izme becerileri. *Türk Psikoloji Dergisi, 11*(36), 61-69.
- Shaffer, D. R. (1996). *Developmental psychology: Childhood and adolescence* (4th ed.). United States of America: Brooks/Cole Publishing Company.
- Sprouse, C. A., Hall, C.W., Webster, R. E., & Bolen, L. M. (1998). Social perception in students with learning disabilities and attention deficit/hyperactivity disorder. *Journal of Nonverbal Behaviour, 22*, 125-134.
- Van der Vlugt, H. (1991). Neuro psycho-logical validation studies of learning disabled subtypes: Verbal, visual-spatial, and psycho motor abilities. In B. P. Rourke (Eds.), *Neuro psychological validation of learning disability subtypes* (pp. 140-159). New York: Guilford.
- Vaughn, S., Elbaum, B. F., & Schumm, J. S. (1996). The effect so inclusion on the social functioning of students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities, 29*(6), 598-608.
- Yıldırım, S. (1999). *Zihin engelli çocukların duygusal yz ifadelerini tanıma durumlarının değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Walker, S. (2005). Gender differences in the relationship between young children's peer-related social competence and individual differences in theory of mind. *Journal of Genetic Psychology, 166*, 297-312.
- Weiss, E. (1984). Learning disabled children's understanding of social interactions of peers. *Journal of Learning Disabilities, 17*, 612-615.
- Whiting, P. R., & Robinson, G. L. (2002, July). *The interpretation of emotion from facial expression for children with irlen syndrome*. Paper presented at the Seventh International Irlen Conference, Vancouver, Canada.
- Wight, M., & Chapparo, C. (2008). Social competence and learning difficulties: Teacher perceptions. *Australian Occupational Therapy Journal, 55*(4), 256-265.

Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education

Year: 2016, Volume: 17, No: 3, Page No: 207-229

DOI: 10.21565/ozelegitimdergisi.266131

RESEARCH

Received: 12.02.16

Accepted: 03.10.16

OnlineFirst: 15.11.16

Recognition of Emotions in Children with Learning Disabilities*

Burcu Kılıç Tülü**
Ankara University

Cevriye Ergül***
Ankara University

Abstract

This study aimed to investigate recognition of emotions via (facial expressions, posture/gestures, voice and social stories) in children with learning disabilities comparing to their peers with typical development. The participants were 3rd, 4th or 5th graders consisting 120 children in total. Sixty of these were children with learning disabilities and 60 were children with typical development. Data were gathered by using the Test of Perception of Affect Via Nonverbal Cues (TPANC) developed by the researchers. Children were asked to name emotions including (happiness, sadness, anger, fear, amazement, and disgust) in the test. Results showed that children with learning disabilities performed significantly lower and slower in naming emotions than their peers. Happiness in facial expressions and social stories subtests was received the highest number of correct answers by all children. Fear in facial expressions was often confused with amazement. While anger was recognized most easily via voice, fear was recognized most easily via gesture/posture. The results are discussed further on the basis of previous findings and recommendations are presented.

Keywords: Emotion recognition skills, learning disabilities, social skills, nonverbal cues.

Recommended Citation

Kılıç-Tülü, B., & Ergül, C. (2016). Recognition of emotions in children with learning disabilities. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education*, 17(3), 207-229.

*This study is constituted from the postgraduate thesis of Burcu KILIC-TULU under the supervision of Assoc. Dr. Cevriye ERGUL.

***Corresponding Author:* Specialist, Ankara University Centre for Special Education, Ankara, E-mail: tulu@ankara.edu.tr

***Assoc. Prof., Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Department of Special Education, Ankara, E-mail: cevriyeergul@gmail.com

Social skills deficits of children with learning disabilities (LD) have been reported in many research studies (Bryan, 1977; Meadan & Halle, 2004; Nabuzoka & Smith, 1999). Children with LD have problems in recognizing and interpreting facial expressions, posture/gesture, tone of voice, and emotions conveyed by social stories (Dimitrovsky, Spector, Levy-Shif, & Vakil, 1998; Petti, Voelker, & Hayman-Abello, 2003). When a child reaches three to four years of age they begin to recognize emotions such as happiness, sadness, fear, anger, amazement, and disgust of people in their environment other than family members (Denham, Zoller, & Couchoud, 1994; Shaffer, 1996). However, problems encountered by children with LD for recognizing and distinguishing these emotions lead to peer rejection (Vaughn, Elbaum, & Schumm, 1996) and have them use inappropriate communication ways (Nabuzokao & Smith, 1999). In addition, social skills deficits of these children negatively affect both their academic achievement (Bursuck, 1989) and their social interactions in later life. Therefore, having knowledge about these skills of children with LD in the early stages might contribute to developing intervention programs, which can support them. For this purpose emotion recognition skills in children with LD were examined and compared to their peers with typical development in this study.

Method

The study group consisted of 120 children of which 60 were children with learning disabilities and 60 were children with typical development who were attending 3rd, 4th or 5th grades. The data of this study was collected by the "Test of Perception of Affect Via Nonverbal Cues (TPNC)," which consisted of subtests of facial expressions, posture/gesture, tone of voice, and social stories. Children were asked to name the emotions of happiness, sadness, fear, anger, disgust, and amazement under these four categories of the test. Children's emotions recognition and span of emotion identification was compared by One-Way Analysis of Variance (ANOVA). The distribution of incorrect responses by emotion was examined by Crosstabs which is a descriptive statistical method.

Results and Discussion

First of all, responses to happiness were examined. The happiness was identified as the emotion, which received the highest number of correct responses by all children on facial expressions and social stories subtests. This finding is consistent with the results of previous studies in the literature (Dimitrovsky et al., 1998; Gross & Ballif, 1991; Holder & Kirkpatrick, 1991). However, children with learning disabilities obtained significantly lower scores in recognition of happiness than their peers on facial expressions and posture/gesture subtests. Second, the only significant difference for sadness was seen on posture/gesture subtest. Children with LD showed significantly lower performance than their peers and they confused it with other emotions in the ratio of 53 %. Third, when anger was examined it was seen that on all of the subtests but facial expressions children with learning disabilities exhibited significantly lower performance than their peers. For naming span there were significant differences only on posture/gesture subtest. Anger was most easily recognized on the voice subtest. The clear rise in the tone of voice for anger was thought to be the reason for easy recognition. However, on this subtest children with LD still showed significantly lower performance than their peers. This result was thought to be related with the potential problems in auditory perception in children with LD and their difficulties in detecting rise and fall of voice tones (Bryan, 1977; Weiss, 1984). Fourth, children with LD had significantly lower performance in the emotion of fear than their peers on all subtests. Children most easily recognized fear on the posture/gesture subtest. The fact that people clearly move their bodies backwards while expressing fear with posture/gesture was thought to be related to this result. Therefore, children could easily distinguish fear from other emotions on this subtest. However, children with LD had significantly lower scores than their peers on posture/gesture subtest and they spent more time to name this emotion. Based on this result, it was suggested that children with LD use nonverbal cues less for movements, they cannot distinguish emotions, which were expressed via posture/gesture and therefore they choose inappropriate ways to communicate (Nabuzoka & Smith, 1999; Petti et al., 2003). Since amazement and disgust could not be clearly expressed by posture/gesture they were examined only on facial expressions, voice, and social stories subtests. Accordingly, facial expressions were the domain in which children could most easily recognize amazement but social stories was the most

difficult. Children with LD had significantly more difficulty on the voice and social stories subtests. Lastly, children had the most difficulty in recognizing disgust in voice but they most easily recognized it in facial expressions. For this emotion children with LD had significantly lower scores than their peers on all subtests and they intensely confused it with other emotions. In addition to this, disgust was the only emotion for which children had significant differences in naming span on facial expressions subtest and it took children with LD longer to name this emotion. This result was similar to the previous findings (Holder & Kirkpatrick, 1991; Whiting & Robinson, 2002).

In the context of the limitations and results of this study suggestions for future research and the field are presented. In future studies it is suggested to add and examine the effects of a variety of other variables such as different emotions, different age groups, parent educational level, characteristics of home and classroom environment, interaction features of the these environments, and experience on these skills. The results of this study also suggest that it is important to increase awareness of teachers and parents about problems related to the recognition of emotions in children with LD and to support these skills by effective intervention programs.